

Natuurwacht Bommelerwaard:

tekst: Henkjan Kievit

Daar waar het normaal een levendige boel zal zijn is het momenteel akelig stil: het schoolplein in Beesd ligt er verlaten bij op deze zonnige middag in de vakantie. Toch komt er enig leven in de brouwerij als ik door het hek wandel: een atalanta vliegt in sneltreinvaart over het warme plein. Tegen de gevel van de honderdjarige dorpschool zoekt bovendien een dagpauwoog een plekje in de schaduw. Nu al op zoek naar een overwinteringsplek? Die zal er ongetwijfeld te vinden zijn, dit is immers de school van meester Ton van Balken, een 'groene' schooldirecteur met een warm hart voor vlinders. Naast schooldirecteur (en heel veel andere functies) is Ton voorzitter van de Natuurwacht Bommelerwaard, de vrijwilligersorganisatie die in maart 2000 een gouden vlinder heeft gewonnen. Hoog tijd voor een interview.

Ton van Balken.

Voordat we ons in de natuurwacht Bommelerwaard verdiepen eerst eens wat meer over hun gedreven voorzitter. Het is een raadsel hoe Ton in vredesnaam nog tijd heeft om naar vlinders te kijken, laat staan om zelf te inventariseren. Niet alleen is hij directeur van twee scholen en voorzitter van de natuurwacht Bommelerwaard, hij zit in de gemeenteraad van Zaltbommel, is fractievoorzitter van het CDA in deze gemeente, lid van de Stuurgroep NME Rivierenland, vicevoorzitter van een agrarische Vereniging voor Natuur- en Landschapsbeheer, beheerder van Heemtuin de Mispelhof

in Zaltbommel, zit in de Stichtingsraad van de Gelderse Milieufederatie, leidt en coördineert onder andere vlinderinventarisaties, kortom de vraag "Zie je je vrouw wel eens?" ligt voor de hand. Het antwoord: "Weinig, maar zij is dan ook vaak weg" leidt tot enig gegniffel. "Het is natuurlijk wel wat druk, maar er zijn gelukkig heel veel mensen waar ik goed mee kan samenwerken en het merendeel van de werkzaamheden is bovendien hard nodig! Het aardige van vlinders is dan ook nog eens dat het kijken daarnaar op meerdere terreinen nuttig is. Ze zijn goed te gebruiken als indicator voor natuurkwaliteit en drukmiddel richting politiek, maar bieden daarnaast buitengewoon veel ontspanning. Een vakantie in Frankrijk en dan al die nieuwe soorten leren kennen, dat is pas echt kicken! Ik heb alleen wel geleerd om ook gewoon te kunnen genieten van mooie vlinders zonder ze allemaal te moeten determineren: dat komt mede omdat ik vooral dikkopjes en blauwtjes nog erg lastig vind. En dan de 'oogst' van een vakantie op dia mee naar huis!"

Heb je altijd iets met vlinders gehad of is dat van de laatste jaren?
"Wat ik me goed kan herinneren zijn fietstochten met de Fraters van Utrecht. Die hadden een soort natuurclub voor jongeren en één van hen had het prachtige vlinderboek van Ter Haar. Hier kon ik als tienjarige al ontzettend van genieten, wat een kleuren, vormen en hoeveelheid soorten! Hoewel de liefde voor de natuur al die tijd een rol van betekenis is blijven spelen, zijn de vlinders pas de laatste jaren weer volop in beeld gekomen. Dat kwam door een lezing van De Vlinderstichting: ik zag een buitengewoon boeiende nieuwe wereld. Niet alleen de soorten en variatie daarbinnen, maar vooral de relatie van vlinders met hun leefomgeving bleek een nieuwe interesse aan te boren."

Toen is het balletje gaan rollen?

"Ja, maar het balletje is vooral gaan rollen na het vlinderproject van de Stuurgroep NME Rivierenland in 1993. Gedurende dat project, waar ook De Vlinderstichting een belangrijke rol in heeft gespeeld, zijn in het rivierengebied tal van activiteiten met vlinders voor scholen, natuur- en andere organisaties, gemeenten en dergelijke georganiseerd. Eén van die activiteiten was een cursus 'Vlinders herkennen' voor de Natuurwacht Bommelerwaard. Vanaf dat moment zijn vlinders een belangrijk onderdeel van de activiteiten van de natuurwacht."

Kun je eens iets meer vertellen over de activiteiten van die club? Jullie zijn al 25 jaar actief als ik het goed heb.

“Dat klopt, we bestaan in 2000 precies 25 jaar. De Natuurwacht Bommelerwaard is zo’n beetje de enige groene organisatie in onze contreien, opgericht omdat geen van de lan-

tuuraanwinst is voor de hele Bommelerwaard moge duidelijk zijn. Vlinders hebben daarbij een belangrijke rol gespeeld.”

een gouden vlinder waard!

delijke organisaties als IVN of KNNV actief was in onze regio. Al vele jaren worden onder andere vogel- en zoogdierinventarisaties uitgevoerd. We hebben een heemtuin, een vogelasiel, een bezoekerscentrum, kortom een breed scala aan activiteiten. Inmiddels gaat het echter nog veel verder, in die 25 jaar zijn we uitgegroeid van een club van natuurliefhebbers tot een club die breed geaccepteerd wordt als groene gesprekspartner door verschillende overheidsinstanties.”

Geef eens een voorbeeld waar dat uit blijkt?

“Nou, dat blijkt bijvoorbeeld uit onze rol in de discussie die speelt rond het realiseren van glastuinbouw in de Bommelerwaard. Provinciaal is de Bommelerwaard aangewezen als één van de gebieden waar glastuinbouw verder tot ontwikkeling moet kunnen komen. Je kunt je voorstellen dat dat een behoorlijke aanslag op de kwaliteit van natuur en landschap is. We hebben in die discussie vervolgens een wat pragmatische rol gezocht. De kansen op het tegenhouden van de provinciale plannen leken nogal klein, dus we hebben hard ingestoken op compensatie in natuur. Het realiseren van een ecologische verbindingzone, waarin bijvoorbeeld het natuurgebied ‘De Lieskampen’ (zie ook Vlinders, jaargang 9, nummer 4) is opgenomen was een redelijk harde eis.

Een softe natuurclub als harde onderhandelingspartner? En dan ook nog vlinders, de meest aabare groep insecten van Nederland, als drukmiddel, werkt dat?

“Ja, en of dat werkt. De plannen van de Natuurwacht bleken het meest milieuvriendelijke alternatief bij de Milieu Effect Rapportage voor het realiseren van die glastuinbouw. Daarmee hebben we niet alleen voor elkaar gekregen dat de glastuinbouw binnen een redelijk beperkt gebied wordt gevestigd, maar bovendien dat er een ecologische verbindingzone komt met het zogeheten ‘model Kamsalamander als uitgangspunt. Dat betekent dat er poelen, natte oeverzones en dergelijke worden gerealiseerd. Dat dit een na-

Dat moet je ook nog even uitleggen, er zitten toch helemaal geen bijzondere soorten in dat kale komkleigebied?

“Dan vergis je je deerlijk. Met een beheer van bijvoorbeeld perceelsranden, bermen en slootkanten dat op vlinders is afgestemd hebben we toch soorten als zwartsprietdikkopje,

Deze fraaie oever in de buurt van Waardenburg is speciaal aangelegd voor flora en fauna. De natuurwacht zet zich in het bijzonder in voor de ecologische verbindingzone in de Bommelerwaard.

FOTO: TON VAN BALKEN

Het oranjetipje, gefotografeerd in natuurgebied 'De Lieskampen' in de Bommelerwaard. In dit gebied zit een kwetsbare populatie oranjetipjes.

FOTO: TON VAN BALKEN

argusvlinder, icarusblauwtje, en bovendien het oranje zand-oogje in die kale polder! Dan hebben we ook nog eens het natuurgebied 'De Lieskampen', wat een uitstekend leefgebied is voor bijvoorbeeld oranjetipjes."

Je mag dus wel spreken van een succesvol project, terecht dat de club daarvoor de gouden vlinder heeft gekregen! Maar zijn er eigenlijk ook vervelende of lastige onderdelen in een dergelijk proces?

"Ja, die zijn er ook, om te beginnen moet je beschikken over een lange adem. Er gaat ontzettend veel tijd zitten in alle procedures, de hele ruimtelijke ordeningscomponent, het vaststellen van de inrichtings- en beheerplannen. Kortom, je moet een behoorlijke vergadertijger zijn wil je dat vol kunnen houden."

Dat was dus geen probleem?

"Enige ervaring daarmee heb ik wel, moet ik eerlijk toegeven, maar dat maakt het soms ook wel weer lastig om dat aan anderen over te laten, het is gelijk ook weer een nadeel." *Als je op een dergelijk politiek-strategisch niveau met natuur bezig bent, mis je dan de 'echte natuur' niet?* "Ja, maar gelukkig komt dat er ook nog vaak genoeg van. Ik vind dat je je naast dit overlegwerk ook met inventarisaties en veldbezoeken moet blijven bezig houden. Dat is niet alleen nuttig om te weten waar je over praat, het is bovenal bijzonder leuk."

Dan nog een vraag die al onze lezers bezig houdt en die ik dus echt moet stellen: heb je een favoriete vlinder? "Eigenlijk heb ik drie favoriete vlinders, namelijk de citroenvlinder, het oranjetipje en de koninginnenpage." *Hoe dat zo?* "Die vlinders stonden op de geboortekaartjes van onze kinderen. Mijn vrouw zegt wel eens als we op vakantie zijn en al die vlinders fladderen om ons heen: net of je al je kinderen bij je hebt!"

Dat is een prachtige beeldspraak en een mooie uitsmijter voor dit interview, maar als je nou zou moeten kiezen, welke is dan het mooiste?

"Dan wordt het toch het oranjetipje, de vlinder dan, hè, niet het bijbehorende kind! Maar het oranjetipje beschouw ik toch eigenlijk als 'onze' rivierenland-

vlinder."

Als ik het schoolplein afloop na het gesprek met Ton van Balken is er inmiddels weer enige drukte op het terrein. Er wordt hard gewerkt aan de realisatie van een aanbouw aan de school. De zolder waar ik allemaal overwinterende dagpauwogen voor me zag blijkt te zijn veranderd in een computerlokaal. Toch ben ik er van overtuigd dat er ergens in de school ruimte zal zijn voor vlinders. Al was het maar bij de directeur, die er samen met andere leden van de Natuurwacht Bommelerwaard in is geslaagd om een bedreiging voor natuur en landschap om te buigen in een nieuwe kans voor de natuur. Een gouden vlinder waard! ■

In 'De Lieskampen' komen ongeveer 25 soorten libellen voor (smaragdlibel, plasrombout en veel soorten heidelibellen). Dit is de steenrode heidelibel.

FOTO: TON VAN BALKEN